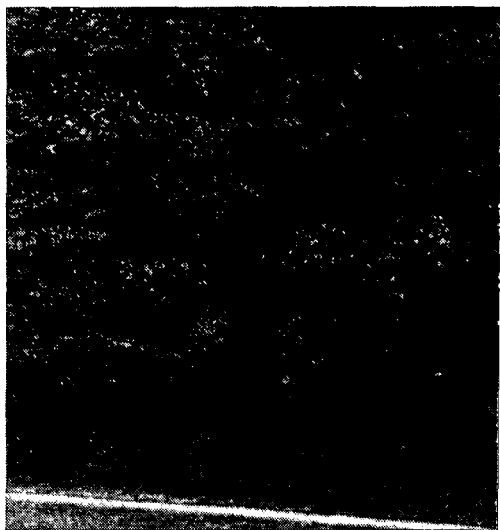

Orangerie van Broe

Het is een oud verhaal: tussen het constateren van het feit dat er gerestaureerd moet worden, het opmaken van de plannen voor restauratie, de aanvang van het werk en de voltooiing, verlopen vaak verscheidene jaren. Zo ook met de Orangerie van het kasteel Broekhuizen in Leersum. Hoofdgebouw, koetshuis en orangerie bieden huisvesting aan het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

In het begin van de jaren zeventig werd de noodzaak van restauratie van de Orangerie onder ogen gezien. Het was o.m. de Bond Heemschut die daar indertijd sterk op aandrong, maar nog in ons nov./dec.-nummer van 1977 moesten we tot ons leedwezen constateren, dat de restauratie (nog steeds) op zich liet wachten. Laten

we nu niet omzien in wrok, maar verheugd zijn over het feit, dat begin november jl. de staatssecretaris van CRM, de heer G. C. Wallis de Vries de gerestaureerde Orangerie officieel heeft geopend. Het hoofdgebouw was al eerder opgeknapt en het koetshuis werd uiterlijk in zijn oude staat hersteld, terwijl het interieur daarvan verbouwd werd tot een modern laboratorium. Er blijft nog één wens: de oude boerderij naast de Orangerie heeft ook een opknapbeurt nodig.

Een ander, misschien nog belangrijker probleem, nl. de inrichting van het park, nadert intussen ook zijn oplossing. Dit park is tussen 1800 en 1850 aangelegd door Michael en Zocher, in Engelse landschapsstijl. In deze oorspronkelijke stijl zal het park – naar de wens van de

staatssecretaris – worden hersteld, ook een reden om verheugd over te zijn.

Alom voldoende bij de openingsplechtigheid, verwoord door prof. dr. A. J. Wiggers, algemeen directeur van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, de staatssecretaris en de restauratie-architect, ing. J. W. C. Bezemer van de Rijksgebouwen Dienst.

Hoewel we in eerder genoemd nummer van ons tijdschrift al ruimschoots aandacht schonken aan de geschiedenis van Broekhuizen, laten we hier de heer Bezemer nog graag even aan het woord, omdat hij in het kader van de restauratie van de Orangerie een interessant verband legde tussen de architect(en) van het kasteel en de Orangerie. Volgens de heer Beze-

om Broekhuizen te bouwen en te voltooiën. Ongetwijfeld heeft Ziesenis zich hierbij laten leiden door hetgeen hij bij de beroemde Engelse architect Robert Adam tussen 1790 en 1792 had gezien en geleerd.

De lage, als rustica (muurwerk van deels bewerkte natuursteen) behandelde onderbouw van het landhuis, de forse Palladiaanse peristyle en beide gebogen trappen ontleende Ziesenis aan voorbeelden van het Engelse neo-classicisme. De ligging van de Orangerie als een decor in het landschapspark, de toepassing van beeldnissen in de zijrisalieten (voor het front van een gebouw naar voren springende gedeelten) en de ordonantie van de middenrisaliet doen sterk aan het werk

Vervolgens is de tuinaanleg toevertrouwd aan de heren Zocher en zoon, t.w. Johann David Zocher sr., schoonzoon en leerling van Michael, en Johann David Zocher jr. Aangezien Zocher sr. evenals Ziesenis voor Lodewijk Napoleon heeft gewerkt, is de relatie vrij duidelijk. Zocher jr. is in 1809 door Lodewijk Napoleon als zg. pensionaire in de bouwkunde aangewezen. Van zijn hand is het ontwerp van het in 1818 of 1819 opgetrokken mausoleum van de Van Nellesteyn's op de Donderberg, aldus ing. Bezemer, die met deze historische gegevens het een en ander toevoegde aan de geschiedenis, die men in ons tijdschrift van nov./dec. 1977 heeft kunnen lezen. Broekhuizen staat er nu weer pronk bij;

mer zijn voor de bouw van het kasteel en de Orangerie dezelfde architecten verantwoordelijk. Hij kwam tot die overtuiging na kennisneming van een publicatie over Darthuizen van J. B. Christemeier uit 1845.

Het huidige Broekhuizen is in eerste aanleg in 1794 gebouwd door de architect Berckman, in opdracht van mr. C. J. van Nellesteyn die het landgoed (een oude ridderhofstad) twee jaar voordien in eigendom had verkregen. Na het overlijden van Berckman werd het kasteel voltooid door de architect Barthold Ziesenis, die in 1807 door Lodewijk Napoleon werd benoemd tot koninklijk bouwmeester. Deze functie vormde geen beletsel om ook particuliere opdrachten uit te voeren, zoals die van Van Nellesteyn

van Adam denken, zij het dat diens werk in het algemeen belangrijk meer elegantie en verfijning vertoont. Ongetwijfeld heeft Ziesenis in Engeland ook kennis gemaakt met de sedert de eerste helft van de 18e eeuw aangelegde landschapsparken, naar welk voorbeeld Broekhuizen is aangelegd.

Volgens de eerder genoemde Christemeier zou de tuinaanleg van Broekhuizen in eerste instantie aan de in Duitsland geboren tuinarchitect J. G. Michael zijn toevertrouwd. Deze heeft tussen 1760 en 1770 een studiereis naar Engeland gemaakt en is daarna in Nederland een grondlegger geworden van de Engelse landschapsstijl. Zijn werk voor Broekhuizen moet vóór die van Ziesenis zijn geweest, want hij is in 1800 overleden.

DE GERESTAUREERDE ORANGERIE VAN BROEKHUIZEN, PRACHTIG GELEGEN IN HET PARK VAN HET LANDGOED

slechts de herinrichting van het park rest nog en misschien dat de oude boerderij ook nog eens een opknappbeurt krijgt. Het restauratiewerk aan de Orangerie is uitgevoerd door het aannemingsbedrijf Hoogeveest te Amersfoort.